

The Games of Gods and Man, Essays in Play and Performance, ur. Klaus Peter Köpping, LIT Verlag, Hamburg 1997., 290 str.

Knjiga Klauza Petera Köppinga *Igre Bogova i čovjeka* skupina je eseja posvećenih problematici igre u svjetlu performativne teorije. Tematski su radovi podijeljeni u četiri skupine: 1. Mimesis, tijelo i ličnost; 2. Mitopoetske strukture: indijska, germanska, grčka; 3. Ritualne performancije: Meta-mimesis, tekst i kulturna praksa te 4. Završne igre.

Ludičko se kao iskustvena kategorija promatra kao spona između prirodne i socijalne domene ljudskoga opstanka, koja tematizirana radovima Huizinge i Cailloso postaje predmetom refleksije različitih disciplina — književnih studija, komparativne lingvistike, komunikacijskih studija, komparativne analize mita i filozofije. Radovi u knjizi reflektiraju pojam ludičkoga kao epistemološku kategoriju i pitaju može li se uspostaviti njegova vlastita domena i omogućuje li ona interkulturalni i interdisciplinarni dijalog. Ludičko, koje se obično promatralo u okvirima komičnoga i kao protupojam ozbiljnoga, pokušavaju radovi u ovoj knjizi reflektirati u njegovoj ambivalentnosti koja ga na vidjelo iznosi, s jedne strane kao ono kreativno, a s druge strane kao ono destruktivno. Višeglasje njegovih žanrova sabrano je u dvije slike, sliku "uokvirene performancije" koja slijedi liniju Batesona i Goffmana, te sliku "slobodne igre" kako je razumiju Gadamer i Caillois.

Pokušaj određenja domene ludičkoga teorijski i metodički se dovodi u vezu s odvojenim područjima religioznog i estetskog kontrastirajući ih s Gadamerovom hermeneutikom, romantičkim estetičkim epistemologijama te njihovim širenjem u smjeru tropa tijela kao središta performativnih aktivnosti. Iako se ovakvu podjelu može smatrati posljedicom znanstvene diskusije, Köpping smatra primjerenijim njezino razmatranje iz samog ludičkoga koje, iako uključuje, i nadmašuje takve jasne podjele, a "uokvirene performancije" i "slobodne igre" — također nisu u svom sadržaju jasno određive zbog u njima prisutnih ambivalencija između determiniranosti pravilima i slobodi od njih, teksta i glasa te između glumca i gledatelja.

Tako ambivalentnost ludičkoga nosi u sebi potencijal subverzije koji rezultira suspenzijom percepcije stvarnosti kako se ustalila u zapadnoj znanosti i utoliko ludičko postaje *transformerom* koji ukida granice "okvira" i "uokvirenog" (Bateson) generirajući moguća liminalna stanja (Turner) te od statičkog razumijevanja ritualnih fenomena prelazi u područje procesualne dijalektike koja bitno obilježuje performativski i teatralni diskurz (Schechner). U njegovu središtu je metafora tijela (Foucault, Barthes) naglašena afinitetom između modaliteta ludičkoga i erotskog u socijalnom i literarnom igranju (Kirkegaard).

Daljnja refleksija ovako postavljene problematike dovodi do raskida s objektivnošću reprezentacije naslovljenoj izvorno u likovnoj umjetnosti i često citiranom primjeru Magrittovih slika "Izdaja slike", koja opisujući sebe samu i lulu koju prikazuje tvrdi "Ovo nije lula". Njezina poruka ukazuje na otuđenu dvostrukost u području dviju semiotičkih formi — reprezentativne (denotativne) i lingvističke. Što znači slikovno preoblikovanje predmeta u tom kontekstu? Magritte nudi odgovor o nepostojanju veze između predmeta i njegova predstavljanja.

Na tom tragu cilj članaka sabranih u ovoj knjizi jest — polazeći od terenski skupljenih podataka u raznim kulturama ili od njihovih literarnih tradicija, uzdrmati okvire konvencionalne percepcije kreirajući alternativne stvarnosti i propitati procese tih promjena.

Inspirativni su u tom pogledu radovi Klauza Petera Köppinga o ozbiljnosti i ludičkoj aktivnosti u grčkom ritualu i mitu, Handelmanova analiza kockanja na temelju indijskoga mita što omogućuje dvojakost ishoda — predvidivog i nepredvidivog, ovisno o Šivinoj

predanosti igri ili ostajanju izvan nje. Kapfererov rad usporedno promatra ludičke potencijale u tri različita konteksta — balijskom, šri lankanskom i australijskom, kritizirajući pritom neostvaren Geertzov zahtjev za stvaranjem metodičkog postupka "from the native point of view". Terence Turnerov prikaz središnjebrazilskeg *kayapo* rituala razmatra prirodu i uporabu maske kao "okvira" koji egzemplificira igrajući i ritualni okvir te služi interpretaciji njihovih aktivnosti. Supstituti životinjskih entiteta maske ovdje su nositelji konstituiranja društvenih formi pri čemu je bitno uočiti da njihova naracija inducirane društvenoga izvodi iz područja asocijalnoga, čime stvarnost ne postaje drugo dole metaigra — suštinski nekreativna i neoriginalna. Igra kao izričaj, ali i ophođenje s okrutnošću tematizirana je u Eisenovu radu na primjerima holokausta, Kambodže i Sarajeva.

Igra, mimesis i tijelo u tekstu Gebauera i Wulfa slijedi pravac zacrtan u Uvodu u nešto jednostavnijem obliku ne tematizirajući višeslojnost postavljene problematike. U jednakoj maniri provedbe jedne ideje o tipologiji "lude" pisan je i Schnepelov tekst *Kako uhvatiti dugu*.

O indijskom pojmu igre — *lila*, čitamo u Hardyjevu tekstu prilično "tanak opis", a slično i u radu Saskie Kersenboom o glasu i razlici kao ludičkim temeljima teksta, koji pretenciozno naslovljujući niz tema od simbolike Sarasvati, njezine veze s *brahmanom* kao zvukom, indijske metafizike do Foucaulta i postmodernističkih ideja, od kojih svaka potpuno nerazložena ostaje u tekstu samo u svojoj naslovljenosti. Kritici se može podvrgnuti i rad o igrama proroka i njihovim simboličkim činovima u uličnom teatru biblijskoga Izraela, koji i sam performacijski strukturiran, sadržajem i provedbama opravdava predloženi oblik.

Preostala dva rada solidni su prikazi germanske mitologije i igara unutar razina realnosti njezine kozmologije (Oosten), te suvremena bušmanska transformacija Krista u "trickstera" (Guenther).

Knjiga Klause Petera Köppinga *Igre bogova i čovjeka* poticajna je zbirka suvremenih razmišljanja u antropološkom diskurzu o pojmu igre kao mogućoj hermeneutičkoj kategoriji u objašnjavanju društvenih i kulturnih fenomena reflektiranoj iz perspektive različitih disciplina i utoliko sjajan doprinos daljnjem razvijanju interdisciplinarnosti koja još uvijek ostaje više terminus *ad quem* metodičkih nastojanja negoli je ostvaren u djelima koja ga zagovaraju kao svoje polazište.

Snježana ZORIĆ